

KAMU GÖREVLİSİNE AİT BULUŞUN HUKUKİ NİTELİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Legal Nature of the Public Official's Invention

Dr. Öğr. Üyesi Seyithan KAYA*

ÖZET

Bu çalışma, kamu görevlilerinin gerçekleştirdiği buluşların hukuki niteliğini incelemektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte mülkiyetin konusu yalnızca somut varlıklarla sınırlı kalmamış; soyut fikri ürünler de mülkiyetin kapsamına girmiştir. Bu bağlamda, kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen buluşların “hizmet buluşu” mu yoksa “serbest buluş” mu sayılacağı önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde hizmet ilişkisi sırasında ve kamu kurumunun bilgi, birikim ve imkânlarıyla yapılan buluşların hizmet buluşu olarak nitelendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Çalışmada ayrıca, kamu çalışanlarına ödenecek bedel, kamu yararı ile bireysel çıkarın dengelenmesi gibi başlıklara da yer verilmiştir. Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda kamu kurumlarında çalışan tüm

* Balıkesir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ABD., e-mail: kayaseyithann@gmail.com.tr, seyithan.kaya@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4943-4534.

Makale Geliş Tarihi: 22.06.2025

Makale Kabul Tarihi: 29.08.2025

⇒ **Atıf Şekli:** Seyithan Kaya “Kamu Görevlisine Ait Buluşun Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20/2 (2025):1361-1390

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

personelin –statü farkı gözetilmeksizin– gerçekleştirdiği buluşların hizmet buluşu rejimine tabi olması gerektiği ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Görevlisi, Hizmet Buluşu, Serbest Buluş, Sınai Mülkiyet, Patent Hakkı.

ABSTRACT

This study examines the legal nature of inventions made by public officials. With technological advancements, the concept of ownership has expanded to include not only tangible assets but also abstract intellectual creations. In this context, whether inventions by public employees should be classified as “service invention” or “free invention” constitutes a major legal issue. Within the framework of Industrial Property Law No. 6769 and the relevant regulations, it is argued that inventions developed during the employment relationship and utilizing the resources or know-how of public institutions should be classified as service inventions. The study also discusses issues such as the remuneration of public employees for their inventions, the balance between public interest and individual rights, and comparisons with international legislation. The conclusion suggests that all inventions created by individuals employed in public institutions-regardless of their employment status- should be subject to the legal regime of service inventions.

Key Words: Public Official, Service Invention, Free Invention, Industrial Property, Patent Right.

EXTENDED ABSTRACT

The rapid advancement of technology has significantly transformed both legal and social perspectives on ownership. While property was once limited to tangible assets, today, intangible elements such as ideas and inventions are equally recognized as proprietary interests under the domain of intellectual property. This evolution necessitates a reassessment of the legal classification of inventions, particularly when such inventions emerge within the public sector and are created by public officials.

This study critically examines the legal nature of inventions developed by public officials in the context of Turkish industrial property law. It explores the theoretical and legislative frameworks surrounding employee inventions, distinguishes between service inventions and free inventions, and evaluates the applicability of existing legal regulations to the inventions of those employed in public institutions and administrations.

In Turkish law, service inventions are those developed within the scope of an employee's duties or substantially based on the knowledge, experience, or resources of the employing institution. Free inventions, in contrast, are those created independently of the workplace's obligations and resources. The distinction is vital, as it directly determines the legal ownership and patent entitlement of the invention.

Public officials, as broadly defined, encompass not only civil servants under Civil Servants Law No. 657 but also contract-based personnel and public workers employed under public law principles. This study adopts a broad conceptualization of the term "public official" to ensure that all individuals working under a public legal framework are covered under employee invention provisions. This is particularly significant given the ambiguity in the Industrial Property Law No. 6769 and its associated regulations, which do not explicitly address all categories of public personnel.

In Turkey, Law No. 6769 and the 2017 Regulation on Employee Inventions and Public-Supported Projects provide the primary legal basis for evaluating inventions made by public officials. However, these sources fall short of clarifying whether inventions made by employees in non-academic public institutions (e.g., municipal bodies, ministries, administrative agencies) are also service inventions. The study therefore aims to fill this legal gap by adopting an inclusive approach, treating all inventions made by public personnel under institutional or resource-based contributions as service inventions.

The research also examines comparative legal models such as the Bayh-Dole Act in the United States and amendments to the German Employee Inventions Act (ArbEG), both of which have shifted the rights to certain publicly funded inventions toward the institutions while still incentivizing inventors. These examples demonstrate how legislative frameworks can promote research and development while protecting the economic and moral interests of inventors.

In addressing the legal characterization of public officials' inventions, the study outlines several criteria:

1. Use of institutional knowledge and resources: If an invention is made using the infrastructure, knowledge, or experience obtained through the public institution, it qualifies as a service invention.

2. Employment relationship: The inventor must be in a public employment relationship, including civil servants, contracted personnel, or public workers.

3. Connection with assigned duties: The invention must result directly or indirectly from the official's assigned responsibilities or affiliated R&D activities.

4. Scientific contribution: Especially in higher education institutions, inventions emerging from academic research are classified as service inventions, and the rights and benefits are shared accordingly.

Regarding remuneration, Article 113 of Law No. 6769 provides that the inventor shall receive at least one-third of the revenue generated from the invention. If the public institution uses the invention itself, the compensation may not exceed ten times the net monthly wage. Article 121 of the same law reinforces this principle for inventions arising in higher education institutions, aiming to balance public benefit with individual incentive.

The study concludes by advocating for a unified and inclusive approach in defining public employee inventions, proposing that all inventions made under public employment, irrespective of position or institutional category, be treated as service inventions. This ensures both the safeguarding of public resources and the fair treatment of inventors. Additionally, it recommends:

- Clarifying the definition of public officials in legislation,
- Enhancing institutional awareness and incentive systems,
- Establishing transparent evaluation procedures for invention notifications,
- Creating more specific criteria for calculating remuneration, and
- Ensuring greater alignment with international standards and best practices in intellectual property rights.

Ultimately, the legal recognition and protection of public official inventions contribute not only to the protection of individual rights but also to the advancement of public sector innovation and the national research agenda.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler birçok alanda olduğu gibi insanın mülkiyet terimine bakışını da etkiledi. Önceleri mülkiyetin konusunu somut olan taşınır ve taşınmaz mallar oluştururdu. Ancak zamanla bu algı değişti. Artık günümüzde soyut olan bazı “şey”ler de mülkiyetin konusunu oluşturmaktadır. Örneğin bir konu hakkındaki yeni bir “fikir” ya da yeni bir şey oluşturmaya dair yeni bir “görüş” fikri mülkiyet haklarına konu edinebilmektedir. Burada belirtilen fikir ya da yeni bir şey oluşturmaya dair görüşe, icat ya da buluş; buluşu ortaya koyan, icat eden kimseye de mucit denilmektedir. Bu fikir, icat ya da buluş fikri mülkiyet haklarının konusu teşkil etmekte ve hukuk tarafından korunmaktadır.

Açıkçası fikri ve sınai mülkiyet haklarının sermaye olarak değerlendirilmesi son dönem gelişmelerindendir. Günümüzde birçok ülkede fikri ve sınai mülkiyet hakları sermaye olarak değerlendirilmekte ve koruma altına alınmaktadır. Örneğin buluşların hak sahipliği Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 1980 yılında *Bayh-Dole* Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu Kanun ile güdülen temel amaç, ABD’de daha önce tam anlamıyla geliştirilmeden vazgeçilen araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerinden yeni ürün ve hizmet modelleri elde etmek ve bunlar üzerinde hak sahibi olmaya imkân tanımadır.¹ Özellikle kâr amacı taşımayan kurumlardan alınan araştırma desteği ile yapılan araştırmalar neticesinde geliştirilen buluşların hak sahipliğine izin verilmesi *Bayh-Dole* Kanunu ile mümkün olmuştur.² Bu şekilde hem mâli destek gerektiren araştırmalar finanse edilmiş hem de ortaya çıkan buluşlar üzerinde hak sahipliğine imkân tanınmış ve geliştirilen buluşların ticarileştirilmesi de sağlanarak belirli bir gelir elde edebilmenin yolu açılmıştır.³ Bu da araştırmacıları daha fazla Ar-Ge faaliyeti yapmaya sevk ederek araştırmacıların bilgi ve birikimlerinin geliştirilmesini ve buluş sayısının artırılmasını sağlamıştır.

¹ Merve Bihter Akıcı, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlar (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 39.

² *Bayh-Dole* Kanunu’nun kanunlaşma süreci hakkında detaylı bilgi için bkz. Ashley J. Stevens, “The Enactment of Bayh-Dole”, *The Journal of Technology Transfer*, 29/1(2004): 93-9.

³ Selin Özden Merhacı, “Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64/2 (2015): 409.

Almanya’da da fikri ve sınai mülkiyet haklarının sermaye olarak değerlendirilmesi ve koruma altına alınması 2002 yılında Alman İşçi Buluşları Kanunu’nda (*ArbEG*) yapılan değişiklik ile *Bayh-Dole* Kanunu’na benzer bir biçimde gerçekleştirilmiştir.⁴ Almanya’da bu değişiklikten önce kamu görevlilerinin (özellikle üniversite öğretim elemanlarının) buluşları, İşçi Buluşları Hakkında Kanunu’nun 42’nci maddesi çerçevesinde serbest buluş olarak değerlendirilmekteydi.⁵ Belirtilen değişiklikte kamu görevlilerinin buluşları hizmet buluşu olarak düzenlenmiştir. Çalışmanın kapsamı itibariyle karşılaştırma yapılamayacaktır. Türkiye’deki düzenlemelere kaynaklık ettiğinin belirtilmesi açısından *Bayh-Dole* Kanunu ile Alman İşçi Buluşları Kanunu’na (*ArbEG*) vurgu yapılmıştır.

Türkiye’de ise fikri ve sınai mülkiyet haklarının sermaye olarak değerlendirilmesi çok daha geç olmuştur. 22/12/2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun kabul edilmesiyle konu, kanun düzeyinde düzenlenmiş oldu. Ayrıca Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik’in⁶ (Yönetmelik) çıkarılmasıyla konu daha da somutlaştırılmıştır. Ancak hem 6769 sayılı Kanunda hem de mezkûr Yönetmelikte çalışan buluşlarının kimleri kapsadığı tam anlamıyla açık değildir. Üniversiteler dışındaki kamu kurumları ile kamu idarelerinde çalışan kamu görevlilerinin buluşlarının da bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu temel sorun olarak tespit edilmiştir.

Dolayısıyla çalışmada ayırım yapılmaksızın bütün kamu kurum ve idarelerindeki çalışanların (kamu görevlilerin) buluşları disiplinler arası bir yöntemle incelenerek çözüm önerilerinde bulunacaktır. Bunun için de öncelikli olarak konuya dair önemli bazı terimlerin özet olarak açıklanmasında fayda vardır.

⁴ Alman İşçi Buluşları Kanunu’nun İngilizce metni için bkz. “Employee Inventions Act”, (Erişim Tarihi 28.08.2024), https://www.dpma.de/docs/dpma/schiedsstelle/employee_inventions_act.pdf.

⁵ Merhacı, “Bayh-Dole Yasası”, 416-7.

⁶ Resmi Gazete Tarih ve Sayısı: 29.09.2017, 30195 (Erişim Tarihi 28.08.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170929.htm>.

I. BULUŞ, HİZMET BULUŞU VE SERBEST BULUŞ AYIRIMI

A. Buluş

İcat terimiyle aynı anlamda kullanılan buluş terimi, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “ilk defa yeni bir şey yaratma, icat” ve “bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme” şeklinde tanımlanmıştır.⁷ Terim doktrininde de “bir sorunu çözen öğreti”,⁸ “fikri bir ürün, yani yaratıcı faaliyetin bir sonucu”,⁹ “insan zihninin yaratıcı kisvesinden doğan ve daha önce meydana getirilmemiş veyahut meydana getirilen bir olguda gerçek ve işe yarar bir yenilik sağlayan teknik olgular bütünü”,¹⁰ “bilinmeyen, farkında olunmayan bir şeyi (bir usulü veya ürünü) ortaya çıkarmak”,¹¹ “teknik bir sorunu çözen yeni fikir ve öğretiler”¹² ve “hayatın her alanında ortaya çıkan sorunlara teknik alanda uygulanabilir bir çözüm getiren fikir ürünü...”¹³ şeklinde anlam bakımından birbirine benzer olarak tanımlanmıştır. Buradaki tanımların çoğunda buluşun yenilik getiren insan zekânının ürünü olması ile teknik özelliği vurgulanmıştır. Belirtilen tanımlardan hareketle buluş terimini bir soruna çözüm getiren düşünsel bir faaliyet ürünü ya da teknik bir alana ilişkin sorun giderici fikri bir çözüm, öğreti ve metot olarak tanımlamak mümkündür. Buluş, fikri bir faaliyetin ürünü olduğundan sadece gerçek kişilerin buluş yapmaları mümkündür.¹⁴ Bir hususu da burada belirtmekte fayda vardır: Yapay zekânın buluş sahibi olması mümkün olarak değerlendirilmemektedir. Zira yapay zekânın kendisi bir buluştur.¹⁵ Çalışan buluşu, hizmet buluşu ve serbest buluş diye iki başlık

⁷ “Türk Dil Kurumu Sözlük” (Erişim Tarihi 28.08.2024), <https://sozluk.gov.tr/>.

⁸ Ünal Tekinalp, *Fikrî Mülkiyet Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012), 530.

⁹ Ünal Tekinalp, “Yeni Patent Hukukunda ‘Buluş Sahibi İlkesi’ ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55/4 (1997): 130.

¹⁰ Deniz Kayatekin, *Patentin Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 10-1.

¹¹ Erdal Noyan, *Patent Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 182.

¹² İlhami Güneş, *Patent ve Faydalı Model Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 34.

¹³ Tekinalp, *Fikrî Mülkiyet*, 530; Canan Küçükali, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku’nda Çalışanların Buluşları ve Patentlenmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 14/152 (2019): 760.

¹⁴ Tekinalp, “Buluş Sahibi”, 130.

¹⁵ Doktrininde de yapay zekânın, kendisine kişilik verilmediği için, buluşçu olamayacağı ifade edilmiştir. Cahit Suluk, *Çalışan Buluşları Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 22; Uğur Çolak, *Türk Patent Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 549.

altına değerlendirilmektedir. Hak sahipliğinin belirlenmesinde buluşun hukuki nitelendirilmesinin doğru yapılması önemlidir. Diğer bir ifadeyle buluşun hizmet buluşu ya da serbest buluş olarak değerlendirilmesi hak sahipliğini doğrudan etkilemektedir.

B. Çalışan Buluşu

Yönetmeliğin 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının c bendinde çalışan buluşu, "Çalışan tarafından gerçekleştirilen patent veya faydalı modelle korunabilir nitelikte olan hizmet buluşlarını veya serbest buluşları" olarak ifade edilmiştir. Bu düzenlemeye göre çalışan buluşu, hizmet buluşu ve serbest buluş olarak ikiye ayrılmaktadır.

1. Hizmet Buluşu

Hizmet buluşu, 6769 sayılı Kanunun "çalışanların buluşları" başlıklı beşinci kısmındaki "Hizmet buluşu ve serbest buluş" kenar başlıklı 113'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında şöyle tanımlanmıştır: "Çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluş, hizmet buluşudur." Hizmet buluşu, mülga 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (551 sayılı KHK) 17'nci maddesinin birinci fıkrasında "Hizmet buluşları, işçinin bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği veya işletmenin veya kamu idaresinin büyük ölçüde deneyim ve çalışmalarına dayanan, işçinin iş ilişkisi sırasında yaptığı buluşlar" olarak tanımlanmaktaydı.¹⁶ Bu mülga düzenlemeye göre bir buluşun hizmet buluşu sayılması için buluşun bağlı olunan işletme veya kamu idaresindeki iş ilişkisi çerçevesinde, ilgili işletme veya kamu idaresi bünyesinde yerine getirilmekle yükümlü olunan faaliyet gereğince ya da buradaki deneyim ve çalışmalara dayanılarak yapılmış olması gerekirdi.

Hizmet buluşunun hukuki niteliğini belirlemede esas alınan bağlı olunan işletmedeki iş ilişkisi ve işletmedeki deneyim ve çalışmalara dayanılarak yapılan buluşun hizmet buluşu olarak değerlendirilmesine örnek teşkil eden bir davada davacı, 1991 yılından beri üretim

¹⁶ 551 sayılı KHK, 6769 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırmıştır. 551 sayılı KHK'nin yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayısı: 27.06.1995, 22326 (Erişim Tarihi 28.08.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22326.pdf>.

yapılamayan Çayırhan Glauberit maden yataklarını işletmeye almak üzere davalı şirket tarafından işe alındığını ve ilgili şirkette proje başkanlığı ve genel müdür yardımcılığı statüsünde 1 Mayıs 2007 ile 31 Aralık 2010 tarihleri arasında görev yaptığını, bu süre içerisinde projenin Ar-Ge'sini bitirip dava konusu patente konu buluşu yaptığını belirterek patent isteme hakkının gasp edildiğinin tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Uyuşmazlıkla ilgili Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi 11.01.2022 tarihli bir kararında "...davaya konu buluşun da sodyum sülfat içeren madenlerden galeri tip çözelti madenciliği ile sodyum sülfat çözeltisi üretimi ile ilgili olduğu dikkate alındığında buluşun hizmet buluşu olduğu, davacının davalı firmanın çalışanı olduğu ve buluşun hizmet buluşu olduğu(nu)" tespit etmiş ve patent isteme hakkının da firmaya ait olduğuna karar vermiştir.¹⁷ Karardan da anlaşılacağı üzere hizmet buluşu için temel şart, buluşun iş ilişkisi bağlamında yapılmış olmasıdır.¹⁸ Bu iş ilişkisinin kamu veya özel hukuk kişisi bünyesinde gerçekleşmesinin bir önemi yoktur. Dolayısıyla iş ilişkisi içinde gerçekleştirilen buluş, hizmet buluşu olarak değerlendirilmektedir.

Doktrinde de hizmet buluşu, bir işletmede veya bir kamu kurumunda çalışan kişinin yerine getirmekle yükümlü olduğu faaliyeti gereği yaptığı, büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinden edinilen tecrübe ve çalışmalarına dayanan ve iş ilişkisinin devamı süresince yapılan buluşlar şeklinde açıklanmaktadır.¹⁹ Çalışanın buluşu gerçekleştirirken işletmenin deneyim ve çalışmalarından esinlenmiş olması yeterli değildir. Dolayısıyla hizmet buluşunun tespitinde işletmenin veya kamu idaresinin basit bir katkısı yeterli görülmemekte; işletme

¹⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 11.01.2022, E. 2020/7157, K. 2022/116. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin aynı yöndeki başka kararları için bkz. 04.05.2015, E. 2015/1490, K. 2015/6282; 24.04.2017, E. 2015/14065, K. 2017/2349; 04.07.2017, E. 2015/14678, K. 2017/4063, (Erişim Tarihi 01.09.2024), <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

¹⁸ İş ilişkisi hizmet buluşunun üst terimi olan ve hizmet buluşunu da kapsayan çalışan buluşu için de aranmaktadır. Doktrinde de çalışan buluşu " ...iş ilişkisi devam ettiği süre içerisinde çalışan tarafından gerçekleştirilen, patent veya faydalı model belgesi ile korunabilir nitelikteki tamamlanmış buluş..." şeklinde tanımlanmıştır. Fatma Betül Özbek, "Özel Hukuk İlişkisi Bağlamında Çalışan Buluşlarından Doğan Hakkın Patent ve Ticarî Sırma İlişkin Hükümler Çerçevesinde Korunması" (Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023), 21.

¹⁹ Küçükali, "Çalışanların Buluşları", 765.

veya kamu idaresinin sermayesinin, araç-gereçlerinin kullanımı, işletmenin faaliyet alanından yaralanma, çalışan ile işletme/kamu idaresi arasındaki hukuki ilişkinin/çalışma ilişkisinin niteliği gibi önemli bazı başka hususların da nazara alınması gerekmektedir.²⁰

6769 sayılı Kanununun 113'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasında "Çalışan buluşu için uygulanan hükümler, diğer kanuni düzenlemeler ve taraflar arasında yapılan sözleşme hükümleri saklı kalmak şartıyla, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların buluşları hakkında da uygulanır." hükmüyle kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin buluşu ayrıca düzenlenmiş ve bu buluşun da çalışan buluşu, yani hizmet buluşu için uygulanan hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişilerin, yani kamu görevlilerinin buluşları da hizmet buluşu olarak düzenlenmiştir. Bir kamu görevlisinin herhangi bir kamu kurumu veya kamu idaresine bağlı olarak, yani kamu hukuku ilişkisi²¹ içinde yaptığı buluşun hizmet buluşu olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmelidir.

2. Serbest Buluş

Serbest buluş, 6769 sayılı Kanununun 113'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: "Birinci fıkrada belirtilen hizmet buluşunun dışında kalan buluş, serbest buluş olarak kabul edilir." Madde metninden de anlaşılacağı üzere 1'inci fıkrada hizmet buluşunun tanımı yapılmış, hizmet buluşu dışında kalan buluş ise serbest buluş olarak düzenlenmiş ve hizmet buluşunun aksine serbest buluş sınırlandırılmamıştır. Diğer bir anlatımla hizmet buluşu niteliğinde olmayan, yani hizmet buluşu şartlarını taşımayan buluşlar serbest

²⁰ Turgut Öz, "Türk Patent Hukukunda Çalışanların Buluşları", içinde Prof. Dr. M. İlhan Ulsan'a Armağan, ed. Atilla Altıp vd., III (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 594-95; Hakan Koçak, "Türk Patent Hukuku Açısından Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği ve Çalışanın Bedel Hakkı", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 9/2 (2019): 497; Talat Canbolat, İşçi Buluşları (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007), 125-26; İlhami Güneş, "Türk Patent Hukuku Uygulamasında İşçi (Hizmet) Buluşları, Serbest Buluş Kavramı ve Karşılaştırmalı Hukuk", ed. Bülent Dağsalı, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 10/2 (2010): 15; Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 561; Tahir Saraç, "Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir?", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9/2 (2004): 268.

²¹ Saraç, "Patent Kime Verilecektir?", 262.

buluş olarak değerlendirilmektedir.²² Serbest buluş; çalışanın kendi şahsına ait, kendi deneyim ve çabalarının ürünü olan buluştur.²³

Serbest buluş, tabii buldukları hukuki rejim bakımından serbest doğan ve sonradan serbest kalan buluşlar diye iki ayrı başlıkta incelenmektedir. Serbest doğan buluşu, herhangi bir işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarından yararlanmadan, çalışanın tamamıyla kendi hâkimiyet alanında yaptığı buluş; serbest kalan buluşu ise işletme veya kamu idaresinin buluş üzerinde herhangi bir hak talep etmemesi ya da buluşçu tarafından yapılan itiraz neticesinde serbest buluş niteliğini kazanan buluş olarak tanımlamak mümkündür.²⁴

II. KAMU GÖREVLİSİ, KAMU İDARESİ İLE KAMU KURUMLARININ BULUŞ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kamu görevlisi, kamu idaresi ile kamu kurumları terimlerinden kastedilenin ne olduğunun doğru bir biçimde belirlenmesi önem arz etmektedir. Kamu idaresi teriminin kamu kurumlarını da kapsayacak şekilde geniş bir biçimde mi yoksa daha dar anlamda mı tanımlanması gerektiği sorunu çalışmanın içeriği açısından belirleyici olacaktır. Aynı şekilde kamu görevlisi teriminin de doğru bir biçimde tanımlanması gerekmektedir. Zira bu tanımların içeriği kamu görevlisine ait buluşun hukuki niteliğini belirlemede doğrudan etkili olmaktadır. Dolayısıyla bu başlıkta kamu görevlisi, kamu idaresi ve kamu kurumları terimleri, idare hukuku ilkeleri esas alınarak, tanımlanacaktır.

A. Kamu Görevlisi

Anayasanın 128'inci maddesine göre, "Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür." Düzenlemeye göre kamu görevlisi, asli ve sürekli kamu görevleri ye-

²² Öz, "Çalışanların Buluşları", 590.

²³ Güneş, Faydalı Model, 35; Cahit Suluk, Rauf Karasu ve Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 262.

²⁴ Terimler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Akif Özsoy, Özel Hukuk İlişkisine Dayalı Olarak Çalışan Buluşları (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 113 vd.; Gülela Özdemir Uzun, İşçi Buluşları (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 105 vd.; Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 89-1.

rine getiren kişidir. Bu tanımın geniş bir tanım olduğu anayasal hükümün içeriğinden kolayca anlaşılmaktadır.

Kamu görevlisiyle ilgili en geniş tanımlardan biri 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6'ncı maddesinin c fıkrasında yapılmıştır. Buna göre kamu görevlisi, "...kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi..."dir. 5237 sayılı Kanuna göre, herhangi bir şekilde kamusal faaliyetin yürütülmesine katılan herkes kamu görevlisi sayılmaktadır. Ancak buradaki tanımın idare hukuku bakımından benimsenmesi mümkün değildir. Zira 5237 sayılı Kanunda yapılan tanımın kapsamı, ceza hukukun amacına uygun olarak, geniş tutulmuştur.²⁵

İdare hukukunda kamu görevlisi geniş ve dar anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Geniş anlamda kamu görevlisi, kamu hukuku hükümlerine tabi olarak kamu tüzel kişilerinde istihdam edilen herkesi kapsamaktadır.²⁶ Geniş anlamda kamu görevlisi tanımına göre, özel hukuk hükümlerine tabi olarak çalışan işçiler dışındaki bütün çalışanlar kamu görevlisidir.²⁷ Dar anlamda kamu görevlisi ise "devletin siyasal yapısını oluşturan organlardaki görevlilerle, özel hukuk hükümlerine tabi olarak çalışanlar dışında kalan kamu görevlileri" şeklinde tanımlanmıştır.²⁸ Dar anlamda kamu görevlisi tanımından hareketle devletin siyasal organlarında yer alanlar (örneğin TBMM üyeleri, Cumhurbaşkanı ve mahalli idarelerin seçilmiş üyeleri) ile özel hukuk hükümlerine göre istihdam edilenler dışındaki görevliler kamu görevlisidir. Bu nedenle herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunda, asli ve sürekli bir kamu hizmetini, genel idare esaslarına göre yürüten kişi dar anlamda kamu görevlisidir.²⁹

²⁵ Seyithan Kaya, Kamu Görevlisinin Kişisel Kusuru ve Sorumluluğu, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 27-8.

²⁶ Kemal Gözler, İdare Hukuku, C. 2 (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019), 644.

²⁷ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, Türk İdare Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 703 vd.

²⁸ Metin Günday, İdare Hukuku (Ankara: İmaj Yayınevi, 2010), 330-33.

²⁹ Kamu görevlisi kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. Sait Güran, "Anayasa'nın 128 ve 129'uncu Maddeleri Yönünden Kamu Görevlileri İle Bakanların Durumu", Amme İdaresi Dergisi, 17/3 (1984): 28-5; Sait Güran, "İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler", Amme İdaresi Dergisi, 12/1 (1979): 55-2; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, İdare Hukuku, 703 vd.; Ramazan Çağlayan, İdare Hukuku Dersleri (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 505 vd.; Kaya, Kişisel Kusur, 35.

İdare hukukunda dar anlamda kamu görevlisinin benimsenmesi yerinde olmakla beraber kamu görevlisine ait buluşun hukuki niteliğinin ve sahipliğinin doğru bir biçimde belirlenmesi için geniş anlamda kamu görevlisi tanımının benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde kamu hukuku hükümlerine tabi olarak kamu tüzel kişilerinde istihdam edilen işçilerin buluşlarının farklı bir nitelendirme ve değerlendirmeye tabi tutulması gerekecektir. Hâlbuki biz herhangi bir kamu tüzel kişisi (merkezî idare ve yerinden yönetim kuruluşları) bünyesinde istihdam edilen bütün çalışanların buluşlarının hizmet buluşu, yani kamu görevlisine ait buluş çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Kamu yararı gereğince çalışan buluşunun tespitinde sınırların geniş tutulmasında fayda vardır.

B. Kamu İdaresi

Anayasanın 123'üncü maddesinin ikinci fıkrası, "idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır" şeklindedir. Bu düzenlemeye göre idari teşkilat; merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına uygun olarak merkezî idare ve yerinden yönetim kuruluşları, yerinden yönetim kuruluşları da yer yönünden ve hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları diye ayrılır. Doktrinde hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları, kamu kurumları olarak da ifade edilmektedir.³⁰ Merkezi yönetimden/idareden kasıt, devlet tüzel kişiliğine dahil olan idarelerdir. Bunların, kural olarak,³¹ devlet tüzel kişiliğinden ayrı tüzel kişilikleri yoktur. Örneğin Cumhurbaşkanlığı veya bakanlıkların devlet tüzel kişiliğinden ayrı tüzel kişilikleri yoktur. Aynı şekilde il ve ilçe idarelerinin de devlet tüzel kişiliğinden bağımsız tüzel kişilikleri bulunmamaktadır.

6769 sayılı Kanununun 113'üncü maddesinin birinci fıkrasındaki kamu idaresi terimiyle dördüncü fıkrasındaki kamu kurum ve kuru-

³⁰ Kemal Gözler, İdare Hukuku, C. 1 (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019), 626; Kemal Gözler, "5018 ve 6085 Sayılı Kanunlarda Bazı İdare Hukuku Terimlerinin Yanlış Kullanımı Üzerine", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60/4 (2011): 837-919; Akyılmaz, Sezginer, Kaya, İdare Hukuku, 344 vd.; Çağlayan, İdare Hukuku, 212 vd.

³¹ Cumhurbaşkanlığı ve bakanlıkların bağlı kuruluşlarından bir kısmı ile ilgili kuruluşların tamamının devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir kamu tüzel kişiliği vardır. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Gözler, İdare Hukuku, C. 1: 237; Gözler, "İdare Hukuku Terimleri", 837-19.

luşları terimlerinin aynı anlamda kullanıldığı madde metninden anlaşılmaktadır. Ancak idare hukukunda bu iki terim farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Kamu idaresi terimiyle merkezi idare ile mahalli idareler, kamu kurumu terimiyle de mal topluluğu şeklinde örgütlenen kamu tüzel kişileri ifade edilmektedir. 6769 sayılı Kanunda her iki terimle bütün kamu tüzel kişilerin ifade edildiği görülmektedir.

Yer yönünden yerinden yönetim kuruluşları olan mahalli idarelerin tamamının ayrı kamu tüzel kişilikleri bulunmaktadır. Örneğin il özel idarelerin, belediyelerin ve köylerin ayrı kamu tüzel kişilikleri vardır. Mahalli idarelerin tüzel kişilikleri doğrudan Anayasanın 127'nci maddesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kamu idaresi olarak ifade edilen idarelerde çalışanlar kamu görevlisi olarak nitelendirildiğinden kamu idarelerinde istihdam edilen çalışanların buluşlarının da çalışan, yani hizmet buluşu bağlamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmelidir.

C. Kamu Kurumu

Hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları olarak da isimlendirilen kamu kurumları, "belli bir malvarlığının belli bir amaca tahsis edilmesi suretiyle oluşmuş kamu tüzel kişileridir".³² Kamu kurumlarının tamamının devlet tüzel kişiliğinden ayrı kamu tüzel kişilikleri vardır. Örneğin üniversitelerin, TRT'nin veya SGK'nın ayrı bir kamu tüzel kişiliği bulunmaktadır. Kamu tüzel kişiliğini haiz olan kamu kurumlarında çalışan personel, kamu görevlisidir.³³ Bu nedenle kamu tüzel kişilerinde çalışan kamu görevlilerinin buluşlarının da hizmet buluşu bağlamında ele alınması gerektiği ifade edilmelidir.³⁴ Dolayısıyla üniversitelerde istihdam edilen akademik personel ile idari personel veya işçi statüsünde çalışanların buluşlarının nitelendirilmesi, diğer bir ifadeyle buluşun hukuki niteliğinin belirlenmesi aynı ilkelere tabi olması gerektiği kanaatindeyiz.³⁵

³² Gözler, İdare Hukuku, C. 1, 240.

³³ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, İdare Hukuku, 244.

³⁴ 6769 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan 551 sayılı KHK'de devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları ile devlet üniversitelerinde çalışan memur veya işçilerin buluşları serbest buluş olarak kabul edilmişti. Sevilay Uzunnalı, "Üniversite Öğretim Elemanlarının Buluşları Üzerinde Patent Hakkı", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 1/1 (2015): 177.

³⁵ Suluk da buluşun üniversitedeki akademik ya da diğer personel tarafından geliştirilmiş olması arasında bir farkın olmadığını belirtmektedir. Suluk, Çalışan Buluşları, 56.

D. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları Anayasanın 135'inci maddesinde "...belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen..." kamu tüzelkişilikleri olarak tanımlanmıştır.

Tartışmalı olmakla beraber biz kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında çalışanların kamu görevlisi olarak nitelendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Çünkü bu kurumlarda istihdam edilenler özel hukuk hükümlerine tabidir. Ayrıca buradaki personele ilişkin uyuşmazlıklar da adli yargıda çözümlenmektedir. Ancak Danıştay, 1993 yılında verdiği bir kararında ziraat odaları çalışanlarının "diğer kamu görevlileri" kapsamında olduğuna hükmetmiştir. Biz Danıştay'ın bu kararının isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Danıştay, kararında Anayasanın 128'inci maddesindeki "Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür." hükmünü esas almış ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının asli ve sürekli çalışanlarını diğer kamu görevlileri olarak değerlendirmiştir.³⁶ Anayasanın 128'inci maddesindeki "diğer kamu görevlileri", kamu tüzel kişilerinde kanun hükmünde kararname başlığıyla

³⁶ Kararın ilgili kısmı şöyledir: "Anayasanın Kamu Hizmeti Görevlileriyle İlgili Kurallar başlığı altında yer alan 128.maddesinde de, devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği belirtilmiştir. Öte yandan 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasasının 1. maddesinde, Ziraat Odalarının Anayasanın 135. maddesinde, belirtilen amaçlarla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları olduğu kurala bağlanmıştır. Belirtilen Anayasa kurallarına göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının asli ve sürekli çalışanlarının "diğer kamu görevlileri" kapsamında olduğu açıktır." Danıştay 8. Dairesi, 05.02.1993, E. 1992/1385, K. 1993/730, (Erişim Tarihi 13.08.2025) <https://karararama.danistay.gov.tr/>

çalışan memurlar dışındaki kamu görevlilerini, diğer bir ifadeyle 657 sayılı Kanunda düzenlenen sözleşmeli personeli kapsamaktadır.³⁷ Dolayısıyla Anayasanın 128'inci maddesindeki “diğer kamu görevlileri(nin)” kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarındaki çalışanları ihtiva etmediği belirtilmelidir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında istihdam edilenler memur ya da diğer kamu görevlileri kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu nedenle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında çalışan kişilerin yaptıkları buluşların da kamu görevlisine ait buluş kapsamında değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz.

III. KAMU GÖREVLİSİNE AİT BULUŞUN HUKUKİ NİTELENDİRMESİ VE ÖDENECEK BEDEL

Kamu gücünü haiz, kamu idaresi adına irade açıklama yetkisine sahip ve kamu hizmetlerini yürütmekle görevli olan kamu görevlisinin buluş yapabilmesi mümkün müdür? Diğer bir ifadeyle bütün kamu görevlileri buluş yapabilir mi? Kamu görevlilerin yaptıkları buluşlar nasıl nitelendirilmelidir? Bu soruların cevapları kamu görevlisine ait buluşun hukuki niteliğini belirlemede önem arz etmektedir.

A. Kamu Kurumlarındaki Çalışanın Buluşu

Kamu kurumlarındaki çalışanın buluşuna ilişkin dolaylı düzenleme, kamu destekli projelerde ortaya çıkan buluşları düzenleyen 6769 sayılı Kanunun 112'nci maddesi ile Yönetmeliğin 36 ila 40'inci maddelerinde yapılmıştır. Buradaki düzenlemeler doğrudan kamu kurumlarında çalışan kamu görevlilerinin buluşlarına değil; kamu destekli projelerde ortaya çıkan çalışan buluşlarına ilişkindir. Herhangi bir kamu kurumunda çalışan kamu görevlisinin yaptığı bir buluşun bu düzenlemeler bağlamında değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı önemli bir tartışma konusu teşkil etmektedir. Zira mezkûr maddelerde kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde ortaya çıkan buluşlar düzenlenmiştir.

³⁷ Gözler, İdare Hukuku, C. 1: 708-9. Farklı görüşler için bkz. Ender Ethem Atay, İdare Hukuku (Ankara: Turhan Kitabevi, 2018), 851; Çağlayan, İdare Hukuku, 511.

Kamu destekli proje, Yönetmeliğin 36'ncı maddesinin birinci fıkrasında, "kamu kurum ve kuruluşları tarafından finanse edilen, amacı ve kapsamı projede tanımlanan deneysel çalışmaları, araştırma ve geliştirme ve benzeri faaliyetleri kapsayan hibe, burs veya herhangi bir destek için imzalanan işbirliği anlaşması, protokol veya her türlü sözleşme yoluyla desteklenen gerçek ya da tüzel kişiler tarafından yürütülen faaliyetler" şeklinde tanımlanmış olmasına rağmen 6769 sayılı Kanunda kamu destekli projeye dair bir tanım yapılmamıştır.

Kamu destekli projenin kapsam ve içeriği Yönetmeliğin 36'ncı maddesinin ikinci fıkrasında, "Kamu destekli projelerde müşteri kurum olan kamu kurum ve kuruluşları, buluşun doğrudan kendi ihtiyaçları için kullanıma ilişkin bedelsiz bir lisans hakkına sahip olur. Bu lisans hakkı, kamu kurum ve kuruluşunun ihtiyaçları ile sınırlı olmak üzere buluş konusu ürünün üretilmesini, ürettirilmesini, kullanılmasını veya ithal edilmesini, patent konusu olan bir usulde bu usulün kullanılmasını veya usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünlerin kullanılmasını da kapsar." şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre kamu destekli projenin temel özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür: (1) Projenin kamu kurum ve kuruluşları tarafından finanse edilmesi, (2) araştırma, geliştirme ve benzeri faaliyetler için projeye kamu kurum ve kuruluşlarınca destek verilmesi ve (3) proje konusu, kapsamı ile destek gibi konuları içeren bir protokol veya sözleşmenin taraflarca (kamu kurum ve kuruluşu ile desteklenen kişi tarafından) imzalanması.³⁸

6769 sayılı Kanunun 122'nci maddesindeki "Proje desteğinden faydalanan kişi..." ile Yönetmeliğin 36'ncı maddesinin birinci fıkrasındaki "...desteklenen gerçek ya da tüzel kişiler..." şeklindeki düzenlemelerden hareketle projeden yararlanacak kişiler bakımından bir sınırlamanın getirilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunda çalışan bir kamu görevlisinin (geniş anlamda kamu görevlisinin) belirtilen projeden yararlanarak buluş gerçekleştirmesinin mümkün olduğu ifade edilmelidir. Ayrıca belirtmelidir ki kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen buluşun da 6769 sayılı Kanun ile Yönetmelik hükümlerine tabi tutulduğu ve bu

³⁸ Kamu destekli projelerin özellikleri için bkz. Salih Polater, Yükseköğretim Kurumlarında Meydana Getirilen Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Hak Sahipliği (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 100; Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 48-9.

çerçevede kamu görevlisinin patent isteme hakkına sahip olduğu önemle ifade edilmelidir.

B. Kamu İdarelerindeki Çalışanın Buluşu

Kamu idareleri, Devlet tüzel kişiliği (merkezi idare) ile mahalli idareler şeklinde tasnif edilmektedir.³⁹ Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar, il ve ilçe idareleri ile mahalli idareler kamu idareleri terimine dahil edilmektedir.

Kamu idarelerinde çalışan kamu görevlilerinin buluşlarına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 6769 sayılı Kanunun 2'nci maddesinin birinci fıkrasında çalışan terimine kamu görevlileri açık bir biçimde dâhil edilmiştir.⁴⁰ 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4'üncü maddesine göre, "Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel (mülga edildi)⁴¹ ve işçiler eliyle gördürülür." Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere kamu kurum ve idarelerinde istihdam edilen memurlar, sözleşmeli personel ve işçiler çalışan terimine dâhildir. Dolayısıyla buluş şartları çerçevesinde burada belirtilen kamu çalışanlarının yaptıkları buluşların çalışan, yani hizmet buluşu olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira

³⁹ Anayasa'nın "Merkezi idare" başlıklı 126'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, "Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır." Anayasa'nın "Mahalli idareler" başlıklı 127'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir."

⁴⁰ 6769 sayılı Kanununun 2'nci maddesinin birinci fıkrasının d bendinde çalışan terimi şöyle tanımlanmıştır: "Çalışan: Özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuki ilişki gereğince, başkasının hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak kişisel bir bağımlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişiler ile kamu görevlilerini, ...ifade eder."

⁴¹ 24 Aralık 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 657 sayılı Kanun'un 4/C fıkrası yürürlükten kaldırıldı. Geçici personele ilişkin düzenlemenin mülga edilmiş olmasına rağmen 657 sayılı Kanunun 4'üncü maddesindeki "Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle gördürülür." hükmünde bir değişiklik yapılmamıştır. Ayrıca Kanunun 1'inci maddesindeki "Sözleşmeli ve geçici personel hakkında bu Kanunda belirtilen özel hükümler uygulanır." Düzenleme de korunmaktadır. Aslında "geçici personel" teriminin Kanundan tamamen çıkarılmasında fayda olduğu düşünülmektedir.

kamu idarelerinde çalışanlar buluşlarını hizmet ilişkisi çerçevesinde, yükümlü oldukları faaliyet, yani yürütülen kamu hizmetinin bir gereği olarak iş ilişkisi içinde gerçekleştirmektedirler. Özetle kamu kurumları ya da kamu idarelerinde istihdam edilen çalışanların, yukarıda belirtilen şartlara uygun olarak, yaptıkları buluşların hukuki nitelendirilmesinde bir farklılık söz konusu olmadığı kanaatindeyiz.

C. Kamu Çalışanına Ödenecek Bedel

6769 sayılı Kanunda çalışan buluşları hizmet buluşu ve serbest buluş olarak düzenlenmiştir. Mezkûr Kanunun 113'üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, "çalışan buluşu için uygulanan hükümler, diğer kanuni düzenlemeler ve taraflar arasında yapılan sözleşme hükümleri saklı kalmak şartıyla, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların buluşları hakkında da uygulanır." Bu düzenlemeden kamu çalışanın buluşunun çalışan buluşuna ilişkin hükümlere tabi olduğu anlaşılmaktadır. Kamu çalışanı buluşunun çalışan, yani hizmet buluşu olarak değerlendirilmesinden hareketle aslında bu buluşun hizmet buluşuna ilişkin ilkelere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Fakat Kanunun 113'üncü maddesinin beşinci fıkrasındaki "Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara buluşları için ödenecek bedel, buluştan elde edilen gelirin üçte birinden az olamaz. Ancak buluş konusunun kamu kurum veya kuruluşunun kendisi tarafından kullanılması hâlinde ödenecek bedel, bir defaya mahsus olmak üzere, bedelin ödendiği ay için çalışana ödenen net ücretin on katından fazla olamaz." düzenlemeyle çalışan buluşlarına ilişkin istisnalar getirilmiştir. Birinci istisnai düzenlemeye göre, çalışan buluşları için ödenecek bedel, buluştan elde edilen gelirin üçte birinden az olamaz. Burada bedelin miktarına ilişkin bir istisna getirilmiştir. Bedele ilişkin ikinci istisnai düzenleme ise bedelin buluşun yapıldığı ay için ödenmesiyle alakalıdır. Buna göre, buluş konusunun ilgili kamu kurumu tarafından kullanılması hâlinde ödenecek bedel, bir kereye mahsus olmak üzere, bedelin ödendiği ay için çalışana ödenen net ücretin on katından fazla olamaz.⁴² Bu şekilde çalışan buluşlarının bedeli konusunda alt ve üst ödeme sınırları belirlenmiştir. Şu hususu tekraren ifade etmekte fay-

⁴² Çalışan buluşundan elde edilen gelirin hesaplanması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aysegül İpek ve Şükrü Dokur, "Çalışan Buluşlarında Buluştan Elde Edilen Kazancın, Çalışana Ödenecek Bedelin Belirlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 13/2 (2020): 477-94.

da vardır: Kanunda alt sınırın belirlendiği durumda ilgili kamu kurumunun, çalışanına buluştan elde edilen gelirin en az üçte birini ödemek zorundadır. Diğer bir ifadeyle duruma ve buluşa göre daha yüksek ücretlerin ödenmesi mümkündür. Çünkü kanun koyucu tarafından kamu çalışanı bedel konusunda güvenceye alınmış ve aynı zamanda bu yolla çalışanın buluş yapılması teşvik edilmiştir.

Bedele ilişkin bir diğer düzenleme 6769 sayılı Kanunun “Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar” başlıklı 121’inci maddesinin sekizinci fıkrasındaki “Buluştan elde edilen gelirin yükseköğretim kurumu ve buluşu yapan arasındaki paylaşımı, buluşu yapana gelirin en az üçte biri verilecek şekilde belirlenir.” şeklindeki düzenlemedir. Yükseköğretim kurumlarında istihdam edilen çalışanlar (akademik ya da idari personel) geniş anlamda kamu görevlisi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu çalışanlar tarafından yapılan buluşların da hizmet buluşu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu buluş dolayısıyla ödenecek bedelin Kanunun 113’üncü maddesinin beşinci fıkrasındaki birinci istisnai hükümlerle aynı olduğu görülmektedir. Doktrinde 113’üncü maddedeki bedel ile 121’inci maddedeki bedele ilişkin düzenlemelerin yarıştığı ve 113’üncü maddenin uygulanması halinde buluşçuya makul bir bedelin, 121’inci maddenin uygulanması halinde ise buluştan elde edilen gelirin en az üçte birinin ödeneceği ve bu hususun iki düzenleme arasındaki en önemli fark olduğu ifade edilmiştir.⁴³ Ancak biz bu görüşe iştirak etmiyoruz. Zira her iki düzenleme de gayet açıktır ve her iki düzenlemeye göre de buluşçuya buluştan elde edilen gelirin en az üçte biri ödenmektedir.⁴⁴ Diğer bir ifadeyle her iki durumda da buluştan elde edilecek gelirin en az üçte biri buluşçuya ödenir. Gerek buluşçunun tabi olduğu düzenlemeler gerekse bedele ilişkin düzenlemeler bakımından yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşların

⁴³ Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 72.

⁴⁴ 6769 sayılı Kanunun 113’üncü maddenin ilgili hükmü “Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara buluşları için ödenecek bedel, buluştan elde edilen gelirin üçte birinden az olamaz.” şeklindedir. Kanunun 121’inci maddesindeki düzenleme de “Buluştan elde edilen gelirin yükseköğretim kurumu ve buluşu yapan arasındaki paylaşımı, buluşu yapana gelirin en az üçte biri verilecek şekilde belirlenir.” şeklindedir. “...gelirin üçte birinden az olamaz.” düzenlemesiyle “...gelirin en az üçte biri verilecek...” düzenlemesi arasında bir farkın olmadığı açıktır. Görüldüğü üzere her iki düzenlemeye göre buluştan elde edilecek gelirin en az üçte biri buluşçuya ödenmelidir.

da çalışan, yani hizmet buluşu olarak nitelendirilmesinin isabetli olduğu ifade edilmelidir.⁴⁵ Ayrıca mezkûr düzenlemeler ile bireysel çıkarlarla kamu yararı arasındaki dengenin sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Buluşçuya buluştan elde edilen gelirin üçte birinin ödenmesiyle bireysel çıkar korunmuştur. Buluşun kamuya kalmasıyla da kamu yararı sağlanmıştır. Dolayısıyla bu yöntemle bireysel çıkarla kamu yararı arasında denge kurulmuştur.

IV. KAMU GÖREVLİSİNE AİT BULUŞUN TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. Buluşun Kurumun Deneyim ve Çalışmalarına Dayanılarak Gerçekleştirilmesi

Buluşun kamu görevlisine ait buluş olarak nitelendirilmesi için çalışanın buluşu, büyük ölçüde bağlı olduğu kamu idaresi veya kamu kurumunda edinilen deneyim ve çalışmalardan yararlanarak gerçekleştirilmiş olması gerekir.⁴⁶ Diğer bir ifadeyle buluş, kurumunun araştırma ve geliştirme faaliyetleri çerçevesinde elde edinilen bilgi, birikim ve tecrübe neticesinde yapılmalıdır.⁴⁷ Bu noktada yapılan çalışmalar ile buluş arasındaki maddi bağın varlığı önemlidir. Buluşun, buluşçunun çalışmaları neticesinde yapılmış olması maddi bağ için yeterli olarak kabul edilmektedir.⁴⁸ Bu çalışmaların kurum içinde veya kurum dışında yapılmasıyla çalışma saatleri içinde ya da dışında yapılması arasında bir farkın olmadığı kanaatindeyiz.⁴⁹ Önemli olan buluşun çalışan tarafından, kurumun kendisine sağladığı imkân, kurumdaki edinilen birikim ve tecrübeye yapılmış olmasıdır. Belirtilen hususların varlığı maddi bağın ispatı açısından önemlidir. Doktrinde kişinin (memur/sözleşmeli personel/işçinin) buluş konusunda çalışacağına dair sözleşmede açık hüküm bulunmasa bile çalıştığı bölümün

⁴⁵ Suluk, Çalışan Buluşları, 303; Nihan Esendal, “Yükseköğretim Elemanları Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlar Üzerindeki Hak Sahipliği ve Üniversite-Sanayi İşbirliği Kapsamında Yaşanan Sorunlara Çözüm Önerileri”, içinde Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2020, ed. Tekin Memiş, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021), 241.

⁴⁶ Özbek, “Çalışan Buluşları”, 24.

⁴⁷ Tekinalp, Fikri Mülkiyet, 561; Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 79.

⁴⁸ Maddi bağlantı hakkında detaylı bilgi için bkz. Saraç, “Patent Kime Verilecektir?”, 266; Tekinalp, Fikri Mülkiyet, 521; Ali Necip Ortan, İşçi Buluşları Hukuku (İzmir: İstiklal, 1987), 121; Nuşin Ayiter, İhtira Hukuku (Ankara: Sevinç Matbaası, 1968), 69; Özbek, “Çalışan Buluşları”, 25-6.

⁴⁹ Uzunallı, “Patent Hakkı”, 177.

Ar-Ge bölümü olması zımni olarak çalışan ile kurum arasındaki maddi bağın varlığını ve çalışmaların buluşa yönelik olduğunu göstermesi bakımından önemli göstergelerdir.⁵⁰ Bu şekilde gerçekleştirilen buluşun, kamu görevlisi açısından çalışan buluşu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak buluşun gerçekleştirilmesinde kurumun basit olarak değerlendirilebilecek katkılarının olması, diğer bir ifadeyle buluşun büyük ölçüde çalışanın kendi imkânlarıyla gerçekleştirilmesi durumunda çalışan buluşu olarak değil de serbest buluş olarak değerlendirilmesinin daha hakkaniyetli olacağı ifade edilmelidir. Zira kurumun deneyimlerinden yararlanmaktan kasit teknik, ticari, mali ve idari gibi konularda çalışana katkının sağlanmasıdır. Dolayısıyla buluşun gerçekleştirilmesinde kurumun kaynak, imkân ve tecrübelerinden faydalanılmaması ve buluşun büyük ölçüde çalışanın kendi emek ve çalışmaları ile yapılması durumunda buluş serbest buluş olarak nitelendirilmelidir.⁵¹

B. Buluşun Çalışan Tarafından Gerçekleştirilmesi

Bir buluşun geniş anlamda çalışan dar manada da kamu görevlisi buluşu (hizmet buluşu) olarak nitelendirilmesi için buluşun kamu (idare) hukuku kurallarına uygun olarak istihdam edilen kamu görevlisi tarafından yapılması gerekir. Çünkü kamu görevlisi, 6769 sayılı Kanunun 2'nci maddesindeki çalışan tanımına dâhil edilmiştir. Aynı şekilde 6769 sayılı Kanunun 113'üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre de çalışan buluşlarına ilişkin hükümler kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların buluşlarına da uygulanır.⁵² Aynı maddenin beşinci fıkrasına göre, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan mucitlere yaptıkları buluşlar için ödenecek bedel, buluştan elde edilen gelirin üçte birinden az olamaz. Maddenin devamında buluş konusunun kamu kurum veya kuruluşu tarafından kullanılması hâlinde ödenecek bedelin, bir kereye mahsus olmak üzere, bedelin ödendiği ay için çalışana ödenen net ücretin on katından fazla olamayacağı ifade edilmiştir. Bu düzenlemeyle kamu çalışanlarına ödenecek bedel konusunda istisnalar getirilmiştir.

⁵⁰ Canbolat, İşçi Buluşları, 102.

⁵¹ Canbolat, İşçi Buluşları, 102-3; Özbek, "Çalışan Buluşları", 27.

⁵² 6769 sayılı Kanunun 113'üncü maddesinin dördüncü fıkrası: "Çalışan buluşu için uygulanan hükümler, diğer kanuni düzenlemeler ve taraflar arasında yapılan sözleşme hükümleri saklı kalmak şartıyla, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların buluşları hakkında da uygulanır."

Buluşun bir ya da birden fazla kamu görevlisi (ekip) tarafından gerçekleştirilmesi bakımından, ücret dışında, bir fark yoktur. Diğer bir anlatımla buluşun bir ekip tarafından gerçekleştirilmesi halinde de buluş, kamu görevlisi (çalışan) buluşu olarak nitelendirilmektedir. Buluşu gerçekleştiren çalışan, üniversitede çalışan bir akademisyen olabileceği gibi, teknik personel ya da herhangi bir uzman da olabilir. Ayrıca buluşçu, herhangi bir kamu idaresi ya da kamu kurumunda çalışan kamu görevlisi de olabilir. Örneğin bir belediye idaresindeki kamu görevlisi de çalışan/mucit kapsamında değerlendirilebilir. Önemli olan buluşu gerçekleştiren kişinin kamu görevlisi olması ve buluşu şartlarına uygun olarak yapmasıdır. Görüldüğü üzere kamum kurum ve kuruluşlarında istihdam edilenler tarafından gerçekleştirilen buluş, diğer şartların varlığı halinde, çalışan, yani hizmet buluşu olarak nitelendirilmektedir.

C. Buluşun Yükümlü Olunan Faaliyet Gereğince Gerçekleştirilmesi

Buluşun iş ilişkisi süresinde ve çalışanın yerine getirmekle yükümlü olduğu faaliyet gereğince kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayalı olarak, yani yükümlü olunan faaliyet gereğince gerçekleştirilmesi gerekir.⁵³ 6769 sayılı Kanununun 113'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre çalışanın, kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyet gereği gerçekleştirdiği buluş, çalışan (hizmet) buluşudur. Buluşun büyük ölçüde kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanılarak gerçekleştirilmesi durumunda da buluş, çalışan (hizmet) buluşu olarak değerlendirilmektedir.

Doktrinde “yükümlü olunan faaliyet gereği”nden, çalışanın kamu idaresinde yerine getirmekle yükümlü olduğu gerçek ve fiilî yükümlülük anlaşılakta ve bunun belirlenmesinde yükümlülüğün derecelerinin de göz önünde tutulması gerektiği belirtilmektedir.⁵⁴ Çalışanın yükümlülük derecesinin geniş tutularak yapılan her buluşun “yükümlü olunan faaliyet gereği” değerlendirilmemesi, dolayısıyla çalışanın buluş üzerindeki haklarının engellenmemesi gerektiği belirtilmelidir. Burada hem kamu idaresinin (kurumun) hem de çalışanın haklarının dengelenmesinde fayda vardır. Ancak çalışan kişinin kurumun Ar-Ge

⁵³ Uzunallı, “Patent Hakkı”, 176-7.

⁵⁴ Ortan, İşçi Buluşları, 122; Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 74-5.

ve benzeri birimlerinde çalışma (mesai) saatleri sırasında ya da bununla bağlantılı olarak çalışma saatleri dışında yaptığı buluş, “yükümlü olunan faaliyet gereği(nce)” yapılan buluş olarak değerlendirilmelidir. Zira Ar-Ge bölümünde kurum, kendi çalışanına araç, gereç, laboratuvar gibi imkânları sağlamakta ve kendisine belirli bir ücret ödemektedir. Buradaki buluş “yükümlü olunan faaliyet gereği”nin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Fakat bazen buluş, “yükümlü olunan faaliyet”in dolaylı bir sonucu da olabilir. Örneğin Ar-Ge ya da üretim faaliyetlerinde belirli bir ücret veya görevlendirme olmadan çalışan kamu görevlisinin tesadüfen yaptığı buluş, doktrinde, faaliyetin dolaylı bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁵⁵

D. Buluşun Bilimsel Çalışmalar Neticesinde Gerçekleştirilmesi

6769 sayılı Kanununun 121’inci maddesinde yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşların temel özellikleri ve unsurları düzenlenmiştir. Bu hüküm esas alınarak kamu görevlisine ait buluşun son özelliğini belirlemek mümkündür. Bu düzenlemeye göre yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda gerçekleştirilen buluşlar, çalışanların buluşlarına ilişkin hükümlere tabidir. Acaba çalışanın, yükseköğretim kurumları dışında yaptığı bilimsel çalışmalar veya araştırmalar neticesinde elde ettiği buluş nasıl değerlendirilmelidir? Diğer bir ifadeyle herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunda çalışan bir kamu görevlisi, yükseköğretim kurumları ya da başka bir kamu kurumunun dışındayken, yani çalışma saatleri dışında yapmış olduğu bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucu elde ettiği buluş da çalışan buluşu ya da hizmet buluşu olarak değerlendirilir mi?

6769 sayılı Kanununun 121’inci maddesinin birinci fıkrasındaki “...yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda gerçekleştirilen buluşlar için, özel kanun hükümleri ve bu madde kapsamındaki düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, çalışanların buluşlarına ilişkin hükümler uygulanır.” hüküm gereğince buluşun çalışan buluşu olarak nitelendirilmesi için buluşun yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar

⁵⁵ Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Tekinalp, Fikrî Mülkiyet, 561; Ortan, İşçi Buluşları, 122; Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 75.

sonucunda gerçekleştirilmesi gerekir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, “Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda bir buluş gerçekleştirildiğinde buluşu yapan, buluşunu yazılı olarak ve geciktirmeksizin yükseköğretim kurumuna bildirmekle yükümlüdür.” Bildirimin yapılmasından sonra kurumun süreci objektif, izlenebilir ve öngörülebilir ilkeler belirleyerek değerlendirmesi gerekir. Bu amaçla, kurumlar bünyesinde bağımsız “Buluş Değerlendirme Komisyonu”nun kurulması önem arz etmektedir. Komisyonun hem buluşun nitelendirilmesi hem de ücretin belirlenmesi gibi konularda yetkili kılınmasında fayda vardır.

121’inci maddenin diğer fıkralarında da “...Yükseköğretim kurumlarında...” vurgusu özellikle yapılmıştır. Ancak buradaki “kurumlarında” teriminden fiziki olarak kurumda olma şeklinde çok dar olarak yorumlanmaması gerektiği kanaatindeyiz. Önemli olan çalışanın herhangi bir kamu kurum veya kuruluşuna bağlı olduğu zaman diliminde ve kurumun sağladığı bilimsel araştırmalar veya çalışmalar neticesinde yapılmış olmasıdır. Dolayısıyla yükümlü olunan faaliyet gereğince kurumun deneyim ve çalışmalarına dayanılarak gerçekleştirilen buluşun çalışan buluşu olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmelidir.⁵⁶

Özetle çalışan buluşunun bütün özellikleri ve unsurları birlikte değerlendirilerek bir neticeye ulaşmanın daha isabetli olacağı ifade edilmelidir. Aksi halde kamu görevlisi, kurumun deneyim ve çalışmalarından elde ettiği bilgi ve birikim ile kamu kurumlarında çalıştığı sırada değil de çalışma saatleri dışında buluş yapar ve serbest buluş çerçevesinde patent başvurusu yapabilir. Bunu önlemek için de 6769 sayılı Kanununun 121’inci maddesinin ikinci fıkrasında buluşu yapan kişi için bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre buluşu yapan, buluşunu yazılı olarak ve geciktirmeksizin yükseköğretim kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Aynı yükümlülüğün diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişiler için de geçerli olduğu düşüncesindeyiz. Herhangi bir kamu kurum ve kuruluşuna bağlı olarak çalışan ve buradaki deneyim, bilimsel çalışmalar veya araştırmalar neticesinde gerçekleştirilen buluşların çalışan (hizmet) buluşu olarak değerlendirilmesi gerektiği önemle ifade edilmelidir.

⁵⁶ Aksi yönde görüş için bkz. Akıcı, Yükseköğretim Kurumları, 89.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu görevlisinin gerçekleştirdiği buluşun hukuki niteliğinin doğru bir biçimde belirlenmesi, hem kamu yararının sağlanması hem de buluşu gerçekleştiren çalışanın haklarının korunması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, görev, unvan veya statülerine bakılmaksızın kamu kurumlarında ve idarelerinde istihdam edilen tüm çalışan buluşlarının hizmet buluşu kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun için geniş anlamda kamu görevlisi tanımının benimsenmesi, yalnızca memurları değil, kamu hukuku çerçevesinde çalışan sözleşmeli personel ve işçileri de kapsamakta olup, bu yaklaşım mevzuatın ruhuna da uygun düşmektedir.

Geniş anlamda kamu görevlisi tanımının benimsenmesi kamu görevlisine ait buluşun hukuki nitelendirilmenin ve sahipliğin doğru bir biçimde belirlenmesi için de önemlidir. Bu nedenle kamu kurum ve idarelerinde istihdam edilen akademik, idari, teknik personel ile işçilerin buluşlarının aynı hukuki düzenlemelere tabi tutulması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle herhangi bir kamu tüzel kişisi bünyesinde istihdam edilen bütün çalışan buluşlarının çalışan, yani hizmet buluşu olarak nitelendirilmesi ve çalışan buluşuna bağlanan hukuki ve mali sonuçlara uygun olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü Ar-Ge çalışmalarının özendirilmesi ve nitelikli buluş sayısının artırılarak kamu yararı amacının gerçekleştirilebilmesi için çalışan buluşunun tespitinde sınırların geniş tutulmasında fayda vardır. Çalışan buluşu için uygulanan hükümler, bilhassa taraflar arasında yapılan sözleşme hükümleri saklı kalmak şartıyla, kamu kurum ve idarelerinde çalışanların buluşları hakkında da uygulaması gerekmektedir. Bu şekilde kamu kurumlarında ve idarelerinde çalışan kamu görevlilerinin çalışan, yani hizmet buluşu olarak kabul edilerek hukuki güvenceye kavuşturulmuş olur. Bu da buluş ile amaçlanan Ar-Ge hedeflerinin gerçekleştirilmesine olumlu etki edecektir.

6769 sayılı Kanun ile kamu görevlisine ait buluşlara ilişkin düzenlemeler, çalışanın emeğini korumayı ve aynı zamanda kamunun bilgi ve kaynaklarını etkin şekilde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda bedele ilişkin düzenlemelerin de kamusal ve bireysel çıkarları dengelemeli ve çalışanları nitelikli buluşlar gerçekleştirmeyi teşvik etmelidir.

Kamu görevlisinin yaptığı bir buluşun hizmet ilişkisi çerçevesinde, kamu kurumunun deneyim ve imkânlarından yararlanılarak ortaya çıktığı ölçüde hizmet buluşu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi durumlarda, yani buluşun kamu görevlisinin kendi çabası ve kişisel imkânlarıyla gerçekleştirilmesi hâlinde ise serbest buluş olarak nitelendirilmelidir. Bu ayırım yapılırken, kamu kurumlarının dolaylı katkıları ve çalışanların fiilî görev tanımları da dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak, kamu görevlisine ait buluşun hizmet buluşu olarak nitelendirilmesinde hem idarenin hem de çalışanın haklarını dengeleyecek şekilde bütüncül bir yorumun benimsenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, hukuki güvenliği, buluş sayısını ve niteliğini artıracak; aynı zamanda kamunun Ar-Ge kapasitesinin geliştirilmesine olumlu etki edecektir.

ÖNERİLER

- * **Kamu Görevlisi Teriminin Netleştirilmesi:** 6769 sayılı Kanun'un uygulanmasında "kamu görevlisi" teriminin dar yorumlanması, bazı çalışanların buluşlarının hizmet buluşu rejiminin dışında kalmasına yol açabilir. Bu nedenle, mevzuatta "kamu görevlisi" tanımının açık biçimde yapılması ve tüm kamu personeli (memurlar, sözleşmeli personel ve kamu işçileri) kapsayacak şekilde genişletilmesi yerinde olacağı düşünülmektedir.
- * **Kurum İçi Farkındalık ve Teşvik Mekanizmalarının Geliştirilmesi:** Kamu kurumları çalışanlarını buluş konusunda bilgilendirmeli; Ar-Ge odaklı çalışmaları teşvik etmek amacıyla kurum içi eğitimler, iç yönergeler, ödül ve destek programları oluşturulmalıdır.
- * **Buluş Bildirim ve Değerlendirme Süreçlerinin Şeffaflaştırılması:** Buluşların kamu kurumuna bildirilmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde objektif, izlenebilir ve öngörülebilir ilkelerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla, kurumlar bünyesinde bağımsız "Buluş Değerlendirme Komisyonu"nun kurulması önerilmektedir.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Akıcı, Merve Bihter. Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlar. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Akıylmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. Türk İdare Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Atay, Ender Ethem. İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.
- Ayiter, Nuşin. İhtira Hukuku. Ankara: Sevinç Matbaası, 1968.
- Canbolat, Talat. İşçi Buluşları. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007.
- Çağlayan, Ramazan. İdare Hukuku Dersleri. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Çolak, Uğur. Türk Patent Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Esendal, Nihan. “Yükseköğretim Elemanları Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlar Üzerindeki Hak Sahipliği ve Üniversite-Sanayi İşbirliği Kapsamında Yaşanan Sorunlara Çözüm Önerileri”, içinde Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2020, ed. Tekin Memiş, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021: 235- 76.
- Gözler, Kemal. “5018 ve 6085 Sayılı Kanunlarda Bazı İdare Hukuku Terimlerinin Yanlış Kullanımı Üzerine”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 60/4 (2011): 837-20.
- . İdare Hukuku. C. 1-2. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019.
- Günday, Metin. İdare Hukuku. Ankara: İmaj Yayınevi, 2010.
- Güneş, İlhami. Patent ve Faydalı Model Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- . “Türk Patent Hukuku Uygulamasında İşçi (Hizmet) Buluşları, Serbest Buluş Kavramı ve Karşılaştırmalı Hukuk”. Editör Bülent Dağsalı. Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 10/2 (2010): 13-3.

- Güran, Sait. “Anayasa'nın 128 ve 129'uncu Maddeleri Yönünden Kamu Görevlileri İle Bakanların Durumu”. Amme İdaresi Dergisi. 17/3 (1984): 28-5.
- . “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler”. Amme İdaresi Dergisi. 12/1 (1979): 55-2.
- İpek, Ayşegül ve Şükrü Dokur. “Çalışan Buluşlarında Buluştan Elde Edilen Kazancın, Çalışana Ödenecek Bedelin Belirlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi”. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi. 13/2 (2020): 477-94.
- Kaya, Seyithan. Kamu Görevlisinin Kişisel Kusuru ve Sorumluluğu. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Kayatekin, Deniz. Patent Hükümsüzlüğü. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Koçak, Hakan. “Türk Patent Hukuku Açısından Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği ve Çalışanın Bedel Hakkı”. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi. 9/2 (2019): 489-32.
- Küçükali, Canan. “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku'nda Çalışanların Buluşları ve Patentlenmesi”. Terazi Hukuk Dergisi. 14/152 (2019): 759-74.
- Merhacı, Selin Özden. “Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 64/2 (2015): 405-34.
- Noyan, Erdal. Patent Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- Ortan, Ali Necip. İşçi Buluşları Hukuku. İzmir: İstiklal, 1987.
- Öz, Turgut. “Türk Patent Hukukunda Çalışanların Buluşları”. İçinde Prof. Dr. M. İlhan Uslan'a Armağan, editör Atilla Altop, Rudolf Welser, Cüneyt Bellican, Nihal Ural Çınar ve Güler Gümüşsoy Karakurt, C. III. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Özbek, Fatma Betül. “Özel Hukuk İlişkisi Bağlamında Çalışan Buluşlarından Doğan Hakkın Patent ve Ticari Sır İlişkin Hükümler Çerçevesinde Korunması”. Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.
- Özdemir Uzun, Güleda. İşçi Buluşları. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Özsoy, Mehmet Akif. Özel Hukuk İlişkisine Dayalı Olarak Çalışan Buluşları. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Polater, Salih. Yükseköğretim Kurumlarında Meydana Getirilen Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Hak Sahipliği. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr>.

- Saraç, Tahir. “Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir?”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 9/2 (2004): 257-78.
- Stevens, Ashley J. “The Enactment of Bayh–Dole”. The Journal of Technology Transfer. 29/1 (2004): 93-99.
- Suluk, Cahit. Çalışan Buluşları Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Suluk, Cahit, Rauf Karasu ve Temel Nal. Fikri Mülkiyet Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Tekinalp, Ünal. Fikrî Mülkiyet Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.
- . “Yeni Patent Hukukunda ‘Buluş Sahibi İlkesi’ ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar”. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 55/4 (1997): 129-36.
- “Türk Dil Kurumu Sözlük”. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Uzunallı, Sevilay. “Üniversite Öğretim Elemanlarının Buluşları Üzerinde Patent Hakkı”. Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi. 1/1 (2015): 171-84.